

Kraków, 17 maja 2022 r.

Dr hab. Krzysztof Koźbiał, prof. UJ
Instytut Studiów Europejskich
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

RECENZJA

dorobku naukowego dr Anny Moraczewskiej ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Niniejsza recenzja została sporządzona w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dr Anny Moraczewskiej, wszczętego w dniu 20 września 2021 r. w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Instytut Studiów
Europejskich

1. Informacje o kandydatce

Pani Anna Moraczewska jest absolwentką Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W 1997 r. uzyskała tytuł zawodowy magistra politologii – na podstawie pracy zatytułowanej „Korporacje transnarodowe w Polsce”. Na tejże uczelni w 2006 r., na mocy decyzji Rady Wydziału Politologii, uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce. Podstawą decyzji była praca pod tytułem „Funkcje granic Polski i ich transformacja”. Promotorem pracy doktorskiej był pierwotnie prof. dr hab. Ziemowit Jacek Pietraś, a następnie prof. dr hab. Jacek Pietraś.

Aktywność zawodowa pani Moraczewskiej została związana z macierzystą uczelnią. Od 1997 r. była zatrudniona jako asystent w Zakładzie Stosunków Międzynarodowych na Wydziale Politologii UMCS, z kolei od roku 2007 jako adiunkt w tymże Zakładzie. Od 2018 r. – jako adiunkt - jest pracownikiem w Katedrze Bezpieczeństwa Międzynarodowego w Instytucie Nauk o Polityce i Administracji na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa UMCS w Lublinie.

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków
tel. 12 663 29 88
12 663 29 80
12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Problematyka badawcza Habilitantki bez wątpienia mieści się w ramach dyscypliny nauki o polityce i administracji. Dotyczy one przede wszystkim badań nad granicami państw oraz badań nad procesami transnarodowymi.

2. Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe

Habilitantka jako osiągnięcie naukowe podlegające ocenie na podstawie art. 219, ust. 1, pkt a ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. wskazała monografię „*Zarządzanie ryzykiem na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej*” opublikowaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu im. Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w 2021 roku, liczącą 484 strony.

Publikacja składa się ze wstępu, 5 rozdziałów i zakończenia, kompozycja całości jest prawidłowa, logiczna i uzasadniona treścią podjętych rozważań. Rozdziały 1 i 2 można uznać za części teoretyczne, wprowadzające w dalsze dociekania Autorki. Objętość pracy jest wysoce zadowalająca. Nie mam także wątpliwości co do tego, iż taką ocenę mogę sformułować biorąc także pod uwagę stronę merytoryczną. Zasadniczo tematyka przedstawionego osiągnięcia naukowego jest poświęcona takim problemom jak: 1) granice, 2) badanie ryzyka. O ile to pierwsze zagadnienie jest tematem badań od dawna (choć nie w takiej rozciągłości, jak w tym przypadku), o tyle bez wątpienia badanie ryzyka – w szczególności poświęconego zarządzaniu granicami (bądź na granicach) Unii Europejskiej stanowi novum. Uważam, że fakt ten należy szczególnie zaakcentować, gdyż udana monografia temu poświęcona stanowi istotny wkład w rozwój dyscypliny.

We wstępie do pracy dr Moraczewska sformułowała wyraźnie cel pracy oraz zwróciła uwagę na osadzenie jej badań w nauce o stosunkach międzynarodowych. Odniosła się również do założeń metodologicznych, dobranych wg mojej oceny w sposób adekwatny do przeprowadzanych badań. Postawiła ponadto 4 pytania badawcze i sformułowała 3 hipotezy uznając, iż 1) budowanie strategii bezpieczeństwa granic UE jest determinowane wynikami analizy ryzyka

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków
tel. 12 663 29 88
12 663 29 80
12 663 29 70
www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

dokonywanego przez wyspecjalizowane agencje unijne, 2) wzrost stosowania nowych technologii i procesy integracji wywołują zjawisko polegające na zaniku niektórych funkcji granic, 3) zastosowanie zarządzania ryzykiem w zarządzaniu zewnętrznymi granicami Unii powoduje głębsze zintegrowanie i ujednocianie tego procesu. Hipotezy te zostały potwierdzone w toku procesu badawczego.

W rozdziale 1 Autorka dokonała przeglądu koncepcji związanych z ryzykiem i zarządzaniem odnosząc się do różnych dyscyplin naukowych a także do tego jak owo zarządzanie jest stosowane przez różne podmioty w stosunkach międzynarodowych. Bez wątpienia mamy do czynienia z pokazaniem znaczenia ryzyka w badaniu stosunków międzynarodowych współcześnie. Habilitantka przedstawiła interdyscyplinarne ujęcie ryzyka oraz zarządzania nim w różnych modelach i koncepcjach teoretycznych, przede wszystkim tych, które wykorzystywane są w stosunkach międzynarodowych. Dokonując tychże przedstawień w szeroki sposób odniosła się do istniejącej na ten temat literatury, zarówno zagranicznej jak i polskiej. Ryzyko i metody zarządzania nim wykorzystywane są nie tylko do rozważań teoretycznych ale i po to, aby wyjaśnić określone zjawiska. Tym samym praca ma określone walory aplikacyjne. Przedstawiona problematyka została ukazana w sposób przejrzysty, do czego przyczyniły się także tabele dotyczące ryzyk (np. na str. 57-58).

Rozdział 2 wypełnia treść związana z granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej jako przestrzenią zarządzania ryzykiem. Ich funkcjonowanie jest w zasadzie od lat tematem badań naukowych, dobrze się zatem stało, że i w polskiej nauce o polityce i administracji poświęcono tej problematyce nieco miejsca. Główny cel tej części pracy sprowadza się do przeglądu podejść badawczych dotyczących granic państwa w stosunkach międzynarodowych, analizy koncepcji granic zewnętrznych UE oraz zdefiniowania pojęć związanych z zarządzaniem granicami. Tak założone cele zostały zrealizowane przez szczegółowe odniesienie się do analizowanych pojęć. Za trafne należy uznać podkreślenie złożoności granic zewnętrznych Unii i ich zmienność. Opisując poszczególne obszary związane z zewnętrznymi granicami UE

Wydział Studiów

Międzynarodowych

i Politycznych

Instytut Studiów

Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

w przypisie 111 (str. 151) Autorka powieliła często występujący błąd rzeczowy. Obwód kaliningradzki nie jest enklawą Federacji Rosyjskiej, lecz jej eksklawą. Jest to jednak uchybienie nie mające większego wpływu na jakość rozważań i ich ocenę.

W rozdziale 3 analizie poddano podmioty, które zarządzają ryzykiem na zewnętrznych granicach Unii. Autorka, słusznie, zaliczyła do nich - stosując kryterium podmiotowe - instytucje i agencje unijne, państwa członkowskie, organizacje międzynarodowe oraz podmioty eksperckie. Jest to najszerszy rozdział monografii w czytelny sposób przedstawiający bodaj główny problem pracy. Liczba podmiotów zaangażowanych w proces zarządzania ryzykiem na granicach zewnętrznych wynika m.in. ze złożoności struktury jaką jest Unia Europejska oraz ze środowiska wewnętrznego i zewnętrznego, które muszą być brane pod uwagę jeśli przyglądamy się zarządzaniu ryzykiem na granicach. Wyzwania związane np. z procesami migracyjnymi wydają się kluczowe w procesie zawierania umów UE z państwami trzecimi, które dotyczą granic. To, co również rzuca się w oczy – i zostało poddane dość wnikliwej analizie w rozdziale 3 – to m.in. rosnąca liczba aktów prawnych wchodzących stopniowo w życie, w miarę pogłębiania integracji europejskiej w omawianym w monografii zakresie. Niewątpliwie poprzez ten rozdział monografii ukazana została złożoność i konieczność podejmowania decyzji (a zarazem współpracy) na wielu poziomach.

Dobrze się stało, że rozdział 4 pracy dr Moraczewska poświęciła „praktycznemu” wymiarowi ochrony granic UE, czyli zagrożeniom prawdopodobnym lub już istniejącym. Szkodliwość dla granic została zgrupowana w 3 grupy: przepływ osób, przepływ towarów oraz ryzyko naruszenia ciągłości funkcjonowania strefy Schengen. Są one zróżnicowane a odpowiednie rozpoznanie ryzyk może mieć bardzo istotne znaczenia dla zachowania prawidłowej ochrony zewnętrznych granic Unii. Ostatnie lata przekonały nas o zagrożeniu wynikającym głównie z migracji, czemu Autorka poświęciła odpowiednie miejsce. Warto docenić, iż przybliżane procesy zostały w bogaty sposób zilustrowane mapami, tabelami czy wykresami, wiele z nich to efekt

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

autorskich opracowań dr Moraczewskiej. Czyni to przedstawioną problematykę dostępną i zrozumiałą nie tylko dla świata nauki. Uważam, że należy to zaakcentować.

Ostatni rozdział monografii został poświęcony metodom zarządzania ryzykiem na granicach zewnętrznych. Autorka zwróciła uwagę, iż bardzo ważną rolę w zarządzaniu ryzykiem odgrywają informacje i ich przepływ, co z kolei (zakładając dużą liczbę danych) wymaga stosowania specjalistycznych systemów i programów komputerowych. Można zatem bezsprzecznie mówić o zjawisku technologizacji w zarządzaniu ryzykiem na granicach. Przetwarzaniem danych zajmują się różne podmioty, które ze sobą współpracują. Jedną z konstatacji wynikających z tej części pracy jest stwierdzenie, że w niedalekiej perspektywie powstanie wiele czynników, które będą powodowały narażenie unijnych granic na kolejne wyzwania. UE jest zatem skazana na zwiększenie swej odporności w tym zakresie.

W zakończeniu Habilitantka wskazała na zrealizowanie celów pracy, wskazanych na jej początku. Nie mam wątpliwości co do tego, że faktycznie zostały one wypełnione treścią. Udzieliła także odpowiedzi na postawione pytania badawcze. Bez wątplenia ryzyko w stosunkach międzynarodowych jest transgraniczne a zapobieganie mu jest możliwe tylko poprzez współpracę wielu podmiotów. Jest to czynione przez odpowiednie metody zarządzania nim a Unia Europejska jest jednym z regulatorów ryzyka na granicach zewnętrznych. Autorka pozytywnie zweryfikowała również trzy hipotezy sformułowane na wstępie.

Monografię oparto na licznych aktach prawnych stanowiących źródła pierwotne, monografiach i opracowaniach, artykułach naukowych oraz źródłach internetowych. Bibliografia jest szeroka, zróżnicowana i budzi mojej uznanie.

Jedynym czego brakuje w monografii, patrząc na nią nieco od strony technicznej, to brak wykazu skrótów, który byłby pomocny w lekturze. Dziwi to, ponieważ używanych w pracy skrótów jest wiele.

Oceniane osiągnięcie naukowe stanowi według mnie znaczny i bez wątplenia oryginalny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji. Przedstawiona monografię oceniam jako pracę dojrzałą,

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

przemysłaną, stanowiącą w jakimś sensie ukoronowanie zainteresowań badawczych dr Anny Moraczewskiej. Jest to dzieło nowatorskie, pierwsze w języku polskim, które kompleksowo przedstawia granice państw i ich funkcjonowanie w środowisku międzynarodowym, wypełniając istniejącą lukę badawczą we wspomnianej dyscyplinie na gruncie polskim. Autorka wykazała się widoczną świadomością metodologiczną dochodząc do konstruktywnych wniosków przedstawionych w monografii.

3. Inne osiągnięcia naukowe

Problematyka badawcza Habilitantki, jak wspomniałem, mieści się w ramach dyscypliny nauki o polityce i administracji. Dotyczy one przede wszystkim badań nad granicami państw oraz badań nad procesami transnarodowymi.

Tematyce granic i procesów trans (ponad-) narodowych dr Moraczewska - oprócz monografii stanowiącej przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe - poświęciła jedną monografię, dwie książki pod redakcją, 15 rozdziałów autorskich w publikacjach zbiorowych, 10 artykułów w czasopiśmie naukowych a także jedną recenzję książki. Wspomniane artykuły i rozdziały ukazały się w językach polskim, angielskim, a jeden artykuł także w j. hiszpańskim.

Rozdziały autorskie były publikowane zarówno w pracach zbiorowych wydanych w Polsce (dominującym pod tym względem ośrodkiem był Lublin) jak i za granicą (np. rozdział wydany w 2021 r. w wyd. Routledge). Artykuły naukowe Habilitantki ukazały się głównie w renomowanych polskich czasopiśmie naukowych, choć niektóre z nich także poza Polską.

W autoreferacie dr Anna Moraczewska wykazała udział w 15 krajowych i 26 międzynarodowych konferencjach naukowych. Jeśli chodzi o krajowe konferencje były to wydarzenia istotne z punktu widzenia nauki o polityce i administracji (np. Kongresy Politologiczne). Z kolei udział w naukowych wydarzeniach międzynarodowych miał miejsce m.in. w takich ośrodkach jak Innsbruck, Praga, Ostersund, Lund, Durham czy

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Oulu. Były to konferencje bezsprzecznie zgodne z naukowymi zainteresowaniami Habilitantki a ich różnorodność oceniam bardzo pozytywnie. Uważam, że taki dobór konferencji jest jak najbardziej prawidłowy i świadczy o dużej aktywności naukowej dr Moraczewskiej. Zarówno pod względem opublikowanych prac naukowych jak i jeśli chodzi o konferencje naukowe zauważam różnorodność i otwarcie na różne „kanały” publikacyjne. Zagadnienie, którym zajmuje się Habilitantka stwarza bez wątpienia dogodnie możliwości publikacyjne i w przyszłości należy jeszcze bardziej pójść w kierunku dalszego upowszechnienia badań na arenie międzynarodowej.

Podjęcie działań naukowych było możliwe m.in. poprzez uzyskanie finansowanie zewnętrznego: grantu promotorskiego Komitetu Badań Naukowych (realizacja w latach 2004-2006) oraz grantu badawczego Narodowego Centrum Nauki (realizowany w latach 2012-2015).

Biorąc pod uwagę dane naukometryczne dr Moraczewska, według Google Scholar, może pochwalić się liczbą cytowań równą 116 (stan na 15 maja 2022 r.), z czego na publikację „*Transformacja funkcji granic Polski*” przypada 56 cytowań. Indeks Hirscha wynosi 4.

4. Działalność dydaktyczna

Habilitantka prowadziła kilkanaście kursów w ramach studiów I i II stopnia na kierunkach Bezpieczeństwo narodowe, Stosunki międzynarodowe i International Relations. Były to wykłady, konwersatoria i ćwiczenia, zarówno w j. polskim jak i angielskim. Istotną część z nich dotyczyła zagadnień ekonomicznych a niektóre także problematyki podjętej w monografii habilitacyjnej (np. kursy Zarządzenie bezpieczeństwem granic, Zarządzanie ryzykiem), co uważam za prawidłowy kierunek dotyczący działań zarówno uczelni jak i samej Habilitantki. Dr Moraczewska była również recenzentem 25 prac dyplomowych: licencjackich i magisterskich. Habilitantka nie wspomina natomiast – co nieco zaskakuje – czy była promotorką prac licencjackich lub magisterskich. Brak tej informacji jest tym bardziej zaskakujący, iż

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIwersytet
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

jest obecnie promotorką pomocniczą pracy doktorskiej dotyczącej roli Straży Granicznej w polityce migracyjnej Polski po 2004 r.

Doświadczenie dydaktyczne dr Anny Moraczewskiej uznaję za w zupełności wystarczające. Tym bardziej, że mamy tu do czynienia również z wdrożonym w życie pomysłem kursów wypracowanych z uniwersytetem w Uppsali w ramach Baltic University Programme (kursy Baltic Sea Region i Sustainable development), które oferowane są do dziś przez lubelską uczelnię. Czynniki te uznaję za istotny w całym dorobku dydaktycznym, zapewne jest on godny kontynuowania w przyszłości.

5. Działalność organizacyjna

Biorąc pod uwagę kwestie organizacyjne związane z aktywnością na uczelni pani dr Moraczewska może pochwalić się organizacją lub współorganizacją konferencji, które odbyły się w Kazimierzu Dolnym i Lublinie. Jedną z nich odbyła się przy współdziałaniu partnerów zagranicznych. Współpraca zewnętrzna była też motorem napędowym aktywności organizacyjnej i dydaktycznej (o czym powyżej) Habilitantki, co jest godne zauważenia, ponieważ przyczynia się w widoczny sposób do umiędzynarodowienia jednostki macierzystej.

Aktywność organizacyjna Habilitantki jest również zauważalna także poprzez pełnienie określonych funkcji. Była ona reprezentantką grupy młodszych pracowników nauki w Radzie Wydziału, była członkiem Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, koordynatorką procesu bolońskiego na Wydziale a także osobą odpowiedzialną za opracowanie regulaminu pozyskiwania grantów przez młodych pracowników nauki.

Doktor Moraczewska podejmowała także działania na rzecz promocji nauki, poprzez prelekcje dla młodzieży szkolnej (w latach 2015 i 2016), jak też poprzez opiekę w czasie studyjnych wyjazdów naukowych studentów do Wiednia (2018 i 2019 r.).

Co warto podkreślić, bowiem nie jest to wcale powszechne, Habilitantka jest aktywnym członkiem towarzystw naukowych: Polskiego

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4
30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

Towarzystwa Nauk Politycznych i Polskiego Towarzystwa Studiów Międzynarodowych.

Podsumowując, działalność organizacyjną dr Moraczewskiej oceniam jako przynajmniej zadowalającą. W przyszłości zapewne wskazane byłoby w nieco szerszy sposób angażować się także w organizację konferencji naukowych.

6. Ocena końcowa

Biorąc pod uwagę wymienione powyżej spostrzeżenia i oceny dotyczące dorobku naukowego przedstawionego przez Habilitantkę oraz Jej aktywność dydaktyczną, organizacyjną, jak i popularyzację nauki stwierdzam, że Pani dr Anna Moraczewska spełnia wymogi określone w artykule 219 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. (Dziennik Ustaw RP 2018, poz. 1668). Przedstawione osiągnięcie naukowe stanowi znaczny i oryginalny wkład w rozwój dyscypliny nauki o polityce i administracji a dr Moraczewska wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni bądź instytucji naukowej.

Podsumowując, **popieram wniosek dr Anny Moraczewskiej o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.**

Dr hab. Krzysztof KOŹBIAŁ, prof. UJ

Wydział Studiów
Międzynarodowych
i Politycznych

Instytut Studiów
Europejskich

ul. Władysława Reymonta 4

30-059 Kraków

tel. 12 663 29 88

12 663 29 80

12 663 29 70

www.europeistyka.uj.edu.pl